

48 Ft.

„Féltáncodva azoo, hogy Angliában, Európa egyik legrégibb modern demokráciájában is megérték az angol történelem summárait görbe tükörben, és a szerzőknek azmi ütötték le a fejet, elhatározták, hogy mi is megírják a magyar történelem rövid összefoglalását, miután ismét beléptünk az Európa-házba (ahogy a költő mondja: ... mint aki csendben belelépett). Bizonyára lesznek azonban, akik a nemzeti büszkeség lázába tiprának fogják minősíteni e szándékok, liberális, sőt reformkommunista irányításokat emlegetve és számoskérést követelve. Ezeknek jó egészséget és sok sikert kívánok, és a későbbi kifejedendő anatóliai szerzaimot. Ami pedig a büszkeséget illeti, valaméyen oknál fogra mi szeretjük az elbakott hősokei, és hazámunk vagyunk lebecsülni a valpolitikusokat, hőket lehet, hogy a nemzet többet vitte volna, ha inkább a realpolitikusokra, minsem a tragikus hőökre hallgat.”

TIMÓTH FERENC

A szittyáktól az Európa-házig

FONÁK HISTÓRIA

Z-füzetek/60

TIMÓTH FERENC

A szittyáktól az Európa-házig

FONÁK HISTÓRIA

BUDAPEST

Z-füzetek/60

**A sorozatot szerkeszti
SIMOR ANDRÁS**

**Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV**

© Timóth Ferenc

„Felbátorodva azon, hogy Angliában, Európa egyik legrégebb modern demokráciájában is megírták az angol történelem sommázatát görbe tükörben, és a szerzőnek nem ütötték le a fejét, elhatároztuk, hogy mi is megírjuk a magyar történelem rövid összefoglalását, miután ismét beléptünk az Európa-házba (ahogy a költő mondja: ... mint aki csendben belelépett). Bizonyára lesznek azonban, akik a nemzeti büszkeség lábbal tiprásának fogják minősíteni e szándékot, liberális, sőt reformkommunista törekvéseket emlegetve és számonkérést követelve. Ezeknek jó egészséget és sok sikert kívánok, és a később kifejtendő anatóliai szerszámot. Ami pedig a büszkeséget illeti, valamilyen oknál fogva mi szeretjük az elbukott hősöket, és hajlamosak vagyunk lebecsülni a reálpolitikusokat, holott lehet, hogy a nemzet többre vitte volna, ha inkább a reálpolitikusokra, mintsem a tragikus hősökre hallgat.”

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

„Hódították ez országot,
Derék, lelkes, úri szittyák,
jóttevői szegény népnek:
Iskolában így tanítják.”

(*Ady Endre:*
Történelmi lecke fiúknak)

BEVEZETÉS

Felbátorodva azon, hogy Angliában, Európa egyik legrégebb modern demokráciájában is megírták az angol történelem sommázatát görbe tükörben, és a szerzőnek nem ütötték le a fejét, elhatároztuk, hogy mi is megírjuk a magyar történelem rövid összefoglalását, miután ismét beléptünk az Európa-házba (ahogy a költő mondja: ... mint aki csendben belelépett).

Bizonyára lesznek azonban, akik a nemzeti büszkeség lábbal tiprásának fogják minősíteni e szándékot, liberális, sőt reformkommunista törekvéseket emlegetve és számonkérést követelve. Ezeknek jó egészséget és sok sikert kívánok, és a később kifejtendő anatóliai szerszámot. Ami pedig a büszkeséget illeti, valamilyen oknál fogva mi szeretjük az elbukott hősöket, és hajlamosak vagyunk lebecsülni a reálpolitikusokat,

holott lehet, hogy a nemzet többre vitte volna, ha inkább a reálpolitikusokra, mintsem a tragikus hősökre hallgat.

Erről eszembe jut az a bizonyos kalapvásárlási ügy Londonban.

A magyar bemegy a kalapüzletbe, hosszan válogat, végül kiköt egy fejfedő mellett. Mikor a kereskedő közli az árat, rájön, hogy nincs elég fontja kifizetni.

– Hát milyen pénze van? – kérdi az angol.

– Magyar forintom.

– Mutassa csak – mondja a boltos –, hogy néz az ki?

A magyar előveszi a forint papírpénzeket és az angol elé rakja. Az megnézi egyiken a portrét és megkérdi:

– Ez a kép kit ábrázol?

– Ez egy nemzeti hősünk, aki a Habsburgok ellen harcolt, de legyőzték és száműzetésben, magányban halt meg Törökországban.

– És ez a másik?

– Ez is egy nemzeti hősünk, aki a szabadságért harcolt, de vereséget szenvedett és száműzetésben halt meg Olaszországban.

– És ez?

– Ez egy híres költőnk, aki a szabadságharcban fiatalon elesett a csatában, de egyes vélemények szerint Szibériában, fogságban halt meg.

– Hát ez? – mutat az utolsóira.

– Ez egy végvári katona volt, aki 1514-ben a török ellen induló parasztsereg vezére lett, de a nemesek elfogták és tüzes máglyán elégették.

Az angol hosszan nézi a képeket, azután könnyes szemmel így szól a magyarhoz:

– Tudja mit, vigye ingyen ezt a kalapot.

Állítólag a magyar történelem során ez volt az egyetlen eset, mikoris térítésmentes segílyt kaptunk nyugatról, amint az a továbbiakból is kitűnik.

Mi történt a teremtés nyolcadik napján?

A világ teremtésének nyolcadik napján az Úr éppen Európával foglalkozott. A körvonalak már megvoltak, a tengerpartok, a nagy hegyvonulatok, a szigetek, félszigetek, csak a közepe tűnt kissé *laposnak* az Úr számára.

– Ide még valamit kell tennem – gondolta és kezével egy medencét alakított ki köröskörül hegyekkel. Elégedetten nézte művét, azonban eszébe jutott, hogy a hegyekből az esők után vizek folynak le a medencébe, ezeket valahogy el kell vezetni. Nagyujjával egy mélyedést húzott nyugatról kelet, majd dél felé egy tenger irányába.

– Ez legyen a Duna, mormolta magában.

Persze a keleti hegyekből is fognak folyni a vizek – gondolta –, ide is teszünk egy-két folyót. Ehhez azonban már nem volt türelme, egyik titkárát bízta meg, de az ahelyett, hogy a Dunához hasonló szép vonalat húzott volna, eljátszadózott a medence alján levő homokban, zeg-zugos vonalat húzott, s ennek később egy csomó árvíz lett a következménye.

Másnap, mikor az Úr megnézte a titkár munkáját, nem nagyon tetszett neki az ügy, de végül is legyintett.

– Majd a Duna lesz a határa a római birodalomnak, a túlsó oldalra meg a barbárokat teszem – gondolta. Azok majd elboldogulnak ezeken a vadvizeken is. Az sem utolsó szempont, hogy Petőfi majd csónakon jöhet Debrecenből Pestre, Kossuth pedig vadkacsára vadászhat a keleti pályaudvarnál.

– A Felvidékre kit tesz, Uram? – kérdezte egyik angyal.

– Szvatoplukot – mondta az Úr – ő fog meghódolni a magyaroknak.

– És ebbe a kisebb keleti medencébe? – kérdezte Lucifer arkangyal.

– Hm – gondolkodott el az Úr – ez valóban problematikus. – Ez egy külön kis földrajzi egység. Igaz, hogy a Kárpát-medencében van, de Bukaresttől nincs messze (mert az Úr előre látott). Ebből még problémák lehetnek – gondolta (minden részletet az Úristen sem tervezhet meg).

– Na mindegy – majd csak kialakul mondta, és látta, hogy Lucifer kajánul vigyorog.

– Mit vigyorogsz már megint? – kérdezte.

– Semmit, Uram – mondta Lucifer, és hogy elterelje az Úr gondolatát, így folytatta:

– Délen majd kialakul valahogy magától – ugye? – Mindenesetre a Dunát vigyük tovább a Fekete-tengerig.

– Igen – mondta az Úr – majd kialakul, az embereknek is kell engedni valami játékteret.

Még egyszer végignézett a Kárpát-medencén, összedörzsölte kezét, végül is elégedett volt, ahogy később Károli Gáspár és Szenei Molnár magyarra fordította:

... és az Isten látta, hogy jó ...

Lucifer pedig elfordult, és alig tudta visszafojtani vigyorgását.

I. FEJEZET

Az ősidők

A magyarok származására nézve különböző elméletek alakultak ki az elmúlt századok során. Azt nagy bizonyossággal lehet állítani, hogy Adóimtól és Évától származunk, innentől kezdve azonban sok a bizonytalanság.

Van olyan feltevés (a népzene elemeiből kiindulva), hogy valahonnan Közép-

Ázsiából indultak el a törzsek nyugat felé. Ezen a tájon találtak egy kőoszlopot is, amelyen rovásírással ugor szavak szerepelnek türk szövegben.

Mások ugyancsak a mongol pusztákról származtatják népünket, de feltételezésük szerint a vándorlás iránya részben keleti volt, egészen a Felkelő Nap országáig, mivel az európai nyelvekkel ellentétben itt is a ragokat a főnevek végére teszik, és nem maguk előtt tolják a főnevek a ragokat. A japán rokonság sokat sejtető emlegetése különösen a XX. század utolsó negyedében vált gyakorivá, bizonyára a devizahitelek felvételével összefüggésben.

Napjainkig tartja magát az az elmélet, miszerint a magyarok a sumérok leszármazottai vagy rokonai, akik a Kaukázuson, vagy Közép-Ázsián keresztül jöttek észak felé, hogy aztán nyugatnak forduljanak. Eszerint Jézus Krisztus is sumér, illetve oldalágon magyar származású volt. E leírás szerint Esztergom ősi sumér eredetű áldozóhely volt, és eredetileg Istár-gamónaik, azaz Istár főisten dunakanyari (gamó) székhelyének tartották. A sumér eredet mellett szól az „Antan ténusz szóraka ténusz” kezdetű versezet is, mely sumér nyelven annyit jelent állítólag, hogy: kelj fel, Ténusz isten stb.

Végül is tudósaink az elmúlt században a finnugor eredet mellett törtek lándzsát, mivel a „vízben úszik a hal” mondat finn nyelven hasonlóképpen hangzik. Még sok hasonló hangzású szót is felfedeztek a két nyelv között, de sajnos ezek teljesen más jelentéssel bírtak magyarul és finnül. A finn rokonság hangsúlyozása erőteljesebbé vált a XX. sz. utolsó negyedében. (Európa japánjai.)

Az utolsó közös haza 4-5000 évvel ezelőtt a Volga és a Káma folyó környékén volt, innen indultak a törzsek nyugat felé. Vannak olyan tudományos vélemények, miszerint néhány ezer kilométer közös legeltetés után egy oszlopot találtak, melyen felirat jelezte a további kívánatos útirányt. Namármost (egy finn kolléga szerint), akik olvasni tudtak, azok délnyugat, azaz a melegebb égtájak felé mentek tovább (ezek voltak a magyarok), akik nem tudtak olvasni, azok északnyugat felé mentek (ezek voltak a finnek).

Utólag felmerült olyan feltevés, hogy a kőoszlopot valaki elfordította és a nép okosabb része tartott északnyugat felé, ahol is kevésbé volt kitéve a hadseregek állandó baráti látogatásának. Ez utóbbi feltevés a XX. sz. második felében alakul ki, mikoris a finnek gazdasági ügyekben nagy fölényrel lekörözték okosabbnak vélt déli rokonaikat, azaz minket. A finn-magyar rokonság mellett szól egyébként az egy főre eső magas alkoholfogyasztás is. A tudományos kutatásnak mindenesetre itt még sok kérdést kell tisztáznia.

Visszatérve a Volga és a Káma környékére, a finnugor nép egy része úgy vélte: legjobb egy helyben maradni. Ezek lettek későbbi rokonaink a Szovjetunióban (baskírok, zúrjének, osztyákok, ^[1] cseremiszek, votjákok). Köztük számunkra a legjelentősebb a baskír olajbányászat és a többiek népviselete.

Egy Julianus nevű szerzetes egyébként már mindezzel a XIII. században foglalkozott, de felettesei nem figyeltek eléggé oda (pedig jól jönne most a baskír olaj), és közbejött sajnálatos módon a tatárok látogatása is.

Vándorlásuk során a magyar törzsek állandóan összeakadtak régi ázsiai ismerőseikkel, a törökökkel. Ebből számos félreértés származott, és bár mi többször kijelentettük, hogy csak szomszédok vagyunk és nem rokonok, a törökök ezt nem vették tudomásul, és később hosszabb rokoni látogatást tettek Magyarországon, ami másfélszáz évig tartott.

A másik figyelemreméltó szomszédosság a kazár birodalom volt. Ennek a hatalmas országnak keleti szomszédai mohamedánok, nyugati szomszédai bizánci keresztények

voltak. Egyik politikus gondolkodású kánjuk erre felvette a zsidó vallást, nehogy valamelyik szomszéd ideológiai kérdésekkel jöjjön elő, ami tudvalevőleg már akkor is casus belli-nek (háborús ok) számított. Ugyanakkor barátosni kezdett északi szomszédaival, a finnugor törzsekkel, sőt utóbb össze-vissza házasodtak a magyarokkal (vagy onogurokkal). A későbbiek folyamán ennek bizonyos következményei lettek, amelyek a kazárokra nézve végzetesnek bizonyultak. Az onogurok (ongur, ugor, hungor stb.) ugyanis a csatákban mindig ennek a törzsnek kabar harcosait küldték előre, aminek következtében azok egyre kevesebben lettek, végül a maradék beolvadt a magyarságba és katalizált.

Közben a magyarok minél délebbre értek, a melegebb éghajlat következtében nőügyekkel kezdtek el foglalkozni. Két hercegük egy szarvasvadászat ürügyén csapatukkal betört egy idegen törzs területére, és mivel ott szebb nőket találtak a lovaglásban kissé hajlottlábú ugor hölgyeknél, egy csomó nőt elraboltak, és új országot alapítottak, amit elneveztek Lebédiának. Itt a nép viszonylag békés körülmények között elszaporodott, kialakult hét törzs (és a maradék kabárok) és elkezdtek azon gondolkodni, hogy ideje lenne bejutni az Európa-házba.

Ebben egyetértett Álmos, Előd, Kond, Ond, Tas, Huba (a kabar vezért állítólag Zameknak hívták) és Töhötöm.

Mi történt ezalatt a Kárpát-medencében?

A római birodalom idején – ahogy az Úr ezt annak idején eltervezte – a Dunától nyugatra eső rész római provinciává vált, aholis a rómaiak számos fontos útvonalat, vízvezetéket és várost építettek. Császáruk közül Marcus Aurelius tartózkodott több ízben a provincia területén, és állítólag itt vált filozófussá, majd később életuntá, amint ez Elmékedéseiből kitűnik.

Kiszolgált légionáriusai letelepedtek, amit az itt talált római, szír, zsidó és más feliratú sírkövek is bizonyítanak.

A rómaiak után egy kissé zavaros eredetű nép telepedett meg a Duna-medencében, az avarok, akik egyesek szerint magyarul is beszéltek, de lehet, hogy türkül és a magyart csak második nyelvként használták. Így felmerült, hogy a magyar honfoglalás 895-ben már a második volt, és az első tulajdonképpen pár száz évvel azelőtt történt. Az ötletet a kettős honfoglalás elméletéhez román szomszédaink történészei adták, akik nagy erővel igyekeznek bizonyítani a dáko-román folytonosságot az erdélyi medencében. Ezt számos tudományos bizonyíték is igazolja, többek közt az a Kolozsvár melletti – néhány évtizeddel ezelőtt feltárt – dáko-román lelet, melyet egy Dumitrescu nevű professzor ásott ki, s melynek aljára erősítve egy kőtáblára vésett írást találtak, – melyen az állt:

Dumitrescunak küldi – Decebal.

Fontos még megemlíteni a magyarok elődeiként a hunokat. Ez a harcos közép-ázsiai nép először a kínai birodalom ellen indult, de beleütközött a kínai falba, azért megfordultak és nyugat felé jöttek. Több évi lovaglás után valahol a Tisza mellett állították fel központi táborukat Attila vezér uralkodása idején, aki innen több nyugati hadjáratot is vezetett; még a hanyatló római birodalom is fizetett neki adót. Lehet, hogy meg is telepedtek volna a Duna-Tisza táján, de itt egy sajnálatos dolog történt.

Attila ugyanis nyugatról nősült. Felesége a német Krimhilda lett, akinek már volt családi gyakorlata abban, hogyan lehet egy férjet eltenni –láb alól (lásd Nibelungok).

így Attila a nászéjszakáján – anélkül, hogy annak előnyös oldalát élvezte volna – orrvérzésben (!) elhunyt. Tetemét hét koporsóban a Tisza egy holtágába temették, ezt azóta is keresik, főleg olyankor, mikor az ország aranykészlete megcsappan.

A Honvédelmi Minisztérium bűvárai szerint azonban a homok annyira beledi az ilyen nemesfém tárgyakat (arany és ezüst koporsó), hogy azt a mi műszereink nem mutatják ki. Ezzel még a későbbiekben találkozunk.

Attila halála után örökösödési háború tört ki, egymást ölték a hunok, majd Csaba királyfi a Tejútra vonult vissza maradék seregével.

Egyes feltevések szerint a hunok is a magyar rokonsághoz tartoztak, de ezt még tudományosan bizonyítani kell. Ez jó dolog lenne, mert a folytonosságot támasztaná alá, és nehéz helyzet elé állítaná a dákokat.

Voltak még itt gótok, gepidák, szlávok, néhány lemaradt római légionárius, köztük zsidók is, akik a Vereckénél megjelent magyarokat várták különböző áruk ajánlatával így pl.: kacagány, buzogány és más honfoglalási cikkek.

Közben, mármint az Etelközben (furcsa szókapcsolás, lásd nőügyek!) időző magyar törzseket a keletről nyomukban levő besenyők szorongatták, hogy menjenek kicsit odébb, ez a terület nekik kell. És mivel a besenyők voltak az erősebbek, és mivel a magyarok úgylis be akartak lépni az Európa-házba, Álmos összehívta Elődöt, Kondot, Ondot és a többieket (Zamek akkor már elesett egy csatában), és utódjára, Árpádra bízta a Honfoglalást. A főerők Vereckénél lépték át a Kárpátokat, a balszárny délről, a jobbszárny északról nyomult előre, összesen kb. 30 000 harcossal, a nyomukban pedig jöttek a nők, az öregek és a gyerekek. Az itt élő népeket pacifikálták, beleértve az eleinte nemtetszését kifejező Szvatoplukot is.

És Árpád szétnézve a tájon megállapította, hogy ez az egész jó dolog. Álmos a hadjárat közben máig is ismeretlen okok következtében elhunyt, de ezt ne firtassuk.

II. FEJEZET

Az Árpád-háziak I.

Miután a Kárpát-medence közepére értek, egy pusztán megkötötték a vérszerződést, ami azt jelentette, hogy a hét vezér mindig össze fog tartani életre-halálra. Álmos után Árpád is rövidesen ismeretlen körülmények közt távozott az élők sorából, és így újabb fejedelem került megválasztásra Solt személyében, aki közel negyven éven át vezette a magyarokat. Ezt követően több mint húsz évig Taksony uralkodott.

E két vezér alatt a magyarság főleg kalandozásokkal töltötte idejét. Ez azt jelentette, hogy márciusban összeállt a sereg, és októberig hol a szomszédos Ausztriát

(akkor még nem így hívták), hol Bajorországot, hol Itáliát támadták meg, tehát minden olyan fejedelemséget, várost, kolostort, ahol komoly hadizsákmányra volt kilátás. Ebből éltek, ezt meg lehet érteni.

Ebből az időszakból származik az a latin mondás, a magyarok nyilaitól ments meg, Uram, minket; más kódexekben is fennmaradtak különböző dicsérő mondatok harcmodorunkról. Erre jellemző volt az eget elborító nyílzáporral történő támadás, a gyors visszavonulás, majd az őket követő nehéz fegyverzetű ellenséggel való ismételt szembefordulás. Később ezt a taktikát egy korábban közismert teoretikus, némileg leegyszerűsítve úgy fogalmazta meg: egy lépés előre, két lépés hátra.

A hadi győzelmek után elfoglalták a várakat és kolostorokat és ezekben fecerunt magnum áldomás (pl. Szt. Gallenben), mikor is a sárga földig leítették magukat.

Ekkehard mester erről (kivonatossan) a következőket írja: „... Kettő közülük felmászik a haranglábra abban a hitben, hogy a csúcsán levő kakas aranyból való ... Miközben az egyik erősebben kihajlik, hogy lándzsájával lefeszítse, a magasból lezuhan az udvarba és szörnyethal. A másik ezalatt isten szentélyének a meggyalázására a keleti homlokzat tetejére mászott, és miközben hozzákészülődött, hogy a hasát ott kiürítse, hátra zuhant és teljesen összetörte magát.” (...)

„A kolostor udvarát a tiszték veszik birtokukba és bőségesen lakomáznak. Heribald is velük együtt úgy belakott, hogy, mint utóbb maga mondogatta, soha jobban ... Azok pedig, miután az áldozati barmok lapockáit és a többi részeit félig nyersen, kések nélkül, csupán fogaikkal marcangolva lerágták, a lerágott csontokat tréfából egymáshoz hajigálták. Bort, amelyet tele csöbrökben a középre helyeztek, annyit ivott mindenki, különbség nélkül, amennyi jólesett. Miután pedig a bortól nekihevültek, mindnyájan elkezdtek rettenetesen kiáltozni isteneikhez, a klerikust pedig és a bolondokat arra kényszerítették, hogy ugyanezt tegyék. A klerikus pedig, minthogy jól tudta a nyelvüket, s ezért is tartották meg életben, velük kiabált, ahogy csak tudott...”

A győztes csaták után hazatérők az asszonyokat boldogították. Az egyik igric így énekelt:

*Supra aggnő, szökj fel kabla,
Hazajött férjed, tombj Kató,
A te szép palástodban,
Gombos sarudban,
Haja, haja virágom!*

Több évtizedes tapasztalat után azonban nyugati szomszédaink arra a meggyőződésre jutottak, hogy ez így mégsem mehet tovább, és nagy sereget gyűjtöttek össze. Lech-mezején úgy megverték szegény őseinket, hogy a magyar seregből hírmondó is alig maradt. Mégis a tetemeik között találtak hét könnyebb sebesültet. Ezeket a németek meggyógyították, majd kinek a szemét szúrták ki, kinek a fülébe öntöttek ólmot, kinek a kezét vágták le, azután néhány napi étellel ellátva, elindították őket hazafelé az Európa-háztól. Ezek voltak a gyászmagyarok.

Így lassan érlelődött a belátás a törzsek vezetői között, hogy ezt így nem lehet tovább csinálni, és mikor Géza lett a fejedelem, meggyőzte a többieket, hogy inkább földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozzék a nép, és csak kivételesen háborúval. Ezt a jó gondolatot hagyta örökül fiára, Vajkra, aki mindezt alkotó módon továbbfejlesztette. Írt a pápának, hogy fel akarja venni és az egész nép részére kötelezővé kívánja tenni a keresztény világnézetet, majd az igenlő válasz után feleségül kérte Gizella bajor hercegnőt, hogy a Lech-mezei malőr ne ismétlődhessek meg.

Vajk egyik leánytestvérét a lengyel fejedelemhez, a másikat az állítólag kazár

eredetű Aba Sámuelhez adta feleségül, de a legjobb partit a harmadik hercegnő kötötte, aki Orseoló velencei doge felesége lett. Mikor a pápa látta az időközben Istvánná keresztelt Vajk ügyes politikai sakkhúzásait, egy koronát küldött neki ajándékba. Később a bizánci császár még egyet küldött, amit ugyan az osztrák történészek nagyon lefitymálnak, mondván, hogy egy kódex fedőlapjából vágták ki, és nem is túlságosan sikerült az átalakítás, de ez a tényeken már semmit sem változtatott. A két koronát összeötvözték, és mi lettünk a keresztény világ védőbástyája.

István hatalma megszilárdult. Nyugatról egy csomó kádert importált, ezek részben Gizellával jöttek, részben a pápa küldte őket, de volt köztük egy sor lézengő ritter is. Segítségükkel István elterjesztette a keresztény hitet. Voltak néhányan a vezérek közül, akik bizonyos kételyüket fejezték ki a hiterjesztés erőszakos módszerei és a külföldiek túlzott befolyása miatt (1. Koppány, Gyula, Ajtony és mások). Olyan tettekre is vetemedtek, hogy a hittérítő papokat megölték. A király felháborodása határtalan volt, és a belügyi elhárítást megbízta bizonyos ellenintézkedések megtételével. Ezek hatáskörüket túllépve, sajnos durva módszereket is alkalmaztak (felnégyelés, szemkiszúrás, nyelvkivágás, ólomöntés fülbe stb.), kétségtelen azonban, hogy a térítési munka felgyorsult. István modern államot alakított ki a Kárpát-medencében.

A pápa a Vatikánban utasítást adott egyik bíborosának, hogy jegyezze elő őt a halála után szentté avatandók sorába, és ha a későbbiekben lesz keret a szentté avatandókat illetően, a magyar királyok közül még egy-kettőt be lehet majd iktatni (lehet herceg vagy hercegnő is).

Mindent egybevetve István valóban *nagy király* volt, és rendkívüli érdemekkel bírt a tekintetben, hogy beléptünk az Európa-házba. Ezt később még a szocialisták is elismerték, bár előszeretettel nevezték őt Szent István helyett I. Istvánnak (ezt aztán visszacsinálták).

Sajnos, utód nélkül hunyt el (fia előbb halt meg), és így anyai ágon a velencei doge fia követte a trónon, majd ennek halála után kénytelenek voltak visszanyúlni a tragikus hirtelenséggel elhunyt Vazul (István unokaöccse) fiához, Endréhez és Bélához, majd Endre fia Salamonhoz, Béla, fia Gézához. Ezek többnyire tragikus hirtelenséggel haltak meg, míg végre egy igazi egyéniség került az Árpád-házi trónra, Béla fia László (később Szt. László) személyében, aki feleségével, Adelhaid sváb hercegnővel közel húsz évig uralkodott.

László *nagy király* volt. Az országot romokban találta, de erős kézzel megszilárdította hatalmát, megerősítette a határokat és nemzetközileg is nagy tekintélyre tett szert. A mezőgazdaság és az ipar felvirágzott.

1083-ban szentté avatási kampányt is indít. Szentté avatják Istvánon kívül Imrét, az egyik pogánylázadás során tragikus halált halt Gellért püspököt, akit hordóban a Dunába gurították Vata hívei.

Sajnos, csak két lánya volt, de ezek jó partit csináltak. Egyikük a görög császárhoz, a másik Jaroszlav fejedelemhez ment feleségül a keleti kapcsolatok ápolása érdekében.

Lászlót unokaöccse követte a trónon, aki egy szicíliai királylányt vett feleségül és sokat olvasott, ezért nevezték Könyvesnek. Jó király volt, húsz évig uralkodott. Felvilágosult ember lévén nagyon felháborodott az ún. boszorkányégetéseken, és kibocsátotta híres törvényét, mely így kezdődött: boszorkányokról pedig – amelyek nincsenek – nem kell beszélni. Ez azonban csak a boszorkányok bizonyos csoportjára vonatkozott.

Sok baj volt a nemes kereszteshadaikkal. Rossz tapasztalatai alapján, az egyébként intellektuális vonzalmú Kálmán a biztonság kedvéért erős csapatokkal kísérteti az országon át a keresztéseket, mikor azonban már nem bír velük, kénytelen szétverni őket, és a következő eresztést már be sem engedi a határon.

A trónon fia, II. István követte. Majd őt Vak Béla, akinek vaksága miatt (szemét kiszúrták) csak a szerb nagyzsupán lánya jutott feleségül. Őt fiai követték a trónon: egy II. Géza nevű és két darab ellenkirály. Ez nem volt jó dolog. II. Gézának, illetve feleségének a kijevei nagyfejedelem Eufrozina nevű lányának hat gyermeke volt, ezekből kettő lett király: III. István és III. Béla. A harmadik fia egy görög nőt vett feleségül, és több fia maradt Görögországban, de ezeket nem jegyezték már a góthai almanachban. Leszármazottaik esetleg még trónkövetelőként jelentkezhettek, nehéz órákat okozva a Habsburgoknak.

III. Béla közel negyedszázadon át uralkodott, hobbyja volt az írásbeliség bevezetése. Ekkor jött létre az udvari kancellária. Névtelen jegyzője megírta a magyarság történetét, és ekkor keletkezett a Halotti Beszéd is: látjátok feleim zumtükkel mik vogymuk ...

Kétszer nősült, először Chatillon hercegnőt, majd Capet hercegnőt vette feleségül (feltehetően egymást követően). Négy gyermeke volt. Ezek közül ki kell emelni II. Endrét, aki harminc éven át uralkodott. És itt vegyünk kis lélegzetet.

III. FEJEZET

Árpád-ház II.

Az aranybulla és az azt követő korszak

Szent Istvántól II. Endréig (aki nem volt nagy király) tizenhét uralkodója volt az országnak, kb. 200 év alatt. Az átlagos átfutási idő alig több tíz évnél, ami, figyelembe véve a középkori állapotokat, nem tekinthető rossznak. A tizenhét közül kettő tekinthető *nagy királynak*, egy *jelentősnek*, a többi *kevésbé* volt jelentős. Ami a királynőket illeti, soroljuk fel őket név szerint:

Gizella (bajor)
 Anasztázia (kijevei)
 Rixe (lengyel)
 Judit (német)
 egy görög nő
 Adelhaid (sváb)
 Buzilla (szicíliai normán)
 Eufémia (szuzdali)

Adelhaid (még egy német)
 Ilona (szerb)
 Eufrozina (kijevi)
 Mária (görög)
 Ágnes (Babenberg)
 Anna (antiochai francia)
 Margit (francia)
 Konstanca (aragon)

A felsorolásból látható, hogy az Árpád-ház tisztavérű magyar maradt mindvégig, és még a gyanúja sem merülhet fel annak, hogy alacsonyabb rendű nép vérével keveredett volna, mint a köznép, amelyik válogatás nélkül állt össze szláv, dákoromán, illír, trák, gót, gepida, zsidó és örmény leányzókkal, a bővérű kunokról nem is beszélve és viszont.

A hagyományt követte II. Endre is, aki először Gertrud merániai hercegnőt vette feleségül Dél-Tirolból. Ekkor azonban egy sajnálatos malőr következett be. A királynő ugyanis, akivel Endre négy gyermeket nemzett (csinos és okos nő volt, állítólag okosabb a férjénél) belekeveredett egy súlyos udvari botrányba. Ez az ügy, mely a királyné öccse és egy Melinda nevű udvarhölgy között zajlott le, és valamilyen indiszkréció folytán a kecskeméti főjegyző Bánk bán című színdarabjából, valamint az azt követő dalműből országszerte ismeretessé vált, azzal végződött, hogy Melinda férje hirtelen felindulásában leszúrta a királynőt – egyik legnagyobb uralkodónk, IV. Béla (I. később) anyját, és ez súlyos bonyodalmak okozója lett. Gertrudis ugyanis – még életében – egy csomó udvari embert importált Meránból, akik egyre nagyobb hatalomra tettek szert az udvarban, és háttérbe szorították a magyarokat.

Hiába nősült újra meg újra Endre, hiába vett el egy görög hercegnőt, majd egy előkelő olasz örgrófnőt, az elégedetlenség nőttön-nőtt a magyar nemesség körében, és követelték, vessen véget annak a kuplerájnak, amit ezek a külföldiek itt csinálnak. Tűrhetetlen, ami itt van, ez nem Árpád-ház, hanem nyilvánosház. Adjon ki egy aranybullát, ami a nemesség jogát biztosítja a király elleni felkelésre, ha az nem tartja meg az ország törvényeit. Rendet kell csinálni – mondták –, az angoloknak is ott van az a Magna Charta, tessék valami hasonlót kiadni. (Megjegyzés: nem egészen biztos, hogy a Magna Charta már készen volt, lehet, hogy csak a tervezetről hallottak.)

Mit tehetett Endre? A kereszteshadak is idegesítették (túl sokba került, nem fizetődött ki), a főnemesek is, tehát kiadta az aranybullát, ami később sűrűn hivatkozási alap lett a magyar demokrácia mély gyökereit illetően.

Endre halálát követően IV. Béla (merániai Gertrudtól született fia) követte a trónon. IV. Béla *nagy király* volt. A dolog kezdetben nyugodtan indult (1235-öt írtak), nősülés egy nikeai hercegnővel, egymás után születő gyerekek, de aztán Ázsia felől vészes felhők gyülekeztek, melyeket Európa felé sodort a szél.

A mongoloknál egy Dzsingisz nevű kán került hatalomra, nagyeszű, ambiciózus férfi, aki egyre nagyobb seregek ura lett, és mivel a legelők fogytak azon a vidéken, hadait nyugat felé irányította. Számos nép csatlakozott hozzá, így a harcos tatárok, akik egy Batu nevű kán irányításával betörték Európába, és 1241-ben elérték a magyar határt. Béla még fiatal és tapasztalatlan volt, a nemesség nem nagy hajlandóságot mutatott a hadseregszervezéssel járó kiadásokra, és így történt az a sajnálatos eset a Muhi pusztánál, hogy a kutyafejűek tönkrevették a vitéz, ám kislétszámú magyar sereget, az országot feldúlták, és a fiatal királynak menekülnie kellett a derűsebb éghajlatú dalmát tengerpartra.

De szerencséje volt. Ázsiában meghalt a nagy kán, és Batu annyira nem volt Batu,

hogy kimaradni szándékozott volna az örökségből. Megfordította hadait, és gyors vágatában Ázsia felé vette útját, IV. Béla pedig visszatért az elpusztított országba.

És itt kezdett a *meráni fiú* nagy királlyá lenni. Világossá vált számára, hogy ez így nem mehet tovább. Tragikus hirtelenséggel elhunyt anyja rossz tapasztalatai ellenére iparosokat, kereskedőket hozatott nyugatról, várakat építtetett, újjászervezte a hadsereget, a közigazgatást, megerősítette a városok önkormányzatát, kiadta a korszak legliberálisabb zsidótörvényét, és viszonylag rövid idő alatt ismét erős ország ura lett. Elkezdték építeni Buda várát is. Harmincöt évig uralkodott, és a nép is nagy királynak tartotta, nemcsak a történészek. Nem tudni miért, nem avatták szentté, csak a testvérét, Erzsébetet.

IV. Bélának a nikeai hercegnőtől kilenc gyermeke született, először hat lány, akik mind jó partit csináltak, majd a várva-várt trónörökös, V. István, aki Kun Erzsébetet vette feleségül. Időközben ugyanis az történt, hogy Béla király a kun népet beengedte az országba és letelepítette őket a Nagy- és Kiskunságon. Arra spekulált ugyanis, hogy egy esetleges újabb keletről jövő támadás esetén ez a nagylétszámú és vágottszerű nép erősíteni fogja hadseregét a behatolókkal szemben. Ezért igyekezett a kun vezérrel, Köténnyel jó viszonyt kiépíteni, bár ez csak részben sikerük, mert néhány magyar úr egy óvatlan pillanatban az egyébként jószándékú kun vezért leszurta.

Ettől kezdve azonban a kunság nem lebecsülendő szerepet játszott a magyar történelemben. V. István és felesége, Kun Erzsébet csak rövid ideig uralkodtak, de fiúgyermekük, akit általában Kun László néven ismer a magyar történelem, közel húsz évig ült a trónon. És bár felesége, Izabella nápolyi hercegnő egyáltalán nem nézte jó szemmel, meglehetősen sok időt töltött kun rokonainál, (egy későbbi Petőfi nevű poéta rosszindulatú megjegyzése szerint: 20 kun menyecskék dagadó ölében). A legfontosabb azonban nem ez a botlása volt.

Ebben az időben Ausztriában kihalt a régi hercegi család, ádáz harc indult meg a különböző rokonok közt az utódlásért. Kun László, aki meglehetősen jó haderővel rendelkezett, kellő tájékozottság híján (vagy talán tudatos csínytevésből) egy Habsburg vezetéknévű, eddig eléggé ismeretlen kis herceget segített trónra, és a magyar sereg támogatása így lehetővé tette a későbbi Habsburg birodalom megalapítását a Morva-mezei ütközetben. Abban az időben erre alig figyeltek fel, és csak később döbbsent rá Európa, hogy ez a Kun László-féle akció tulajdonképpen világtörténelmet csinált. Így megy ez.

Miután Kun László 1290-ben tragikus hirtelenséggel elhunyt és utóddal nem rendelkezett (hacsak a kun menyecskék körében nem), egy oldalági rokon, III. Endre követte a trónon. Figyelemre méltó, hogy az ő második felesége már egy Habsburg hercegnő volt. Tíz éven át, 1301-ig uralkodtak, és sajnos vele végeszakadt az Árpád-ház bonyolult rokoni kapcsolatokkal szövődő háromszáz éves uralmának.

A magyar nemesség keresni kezdte azt az utódot, akiben van még néhány csepp Árpád vezér génjeiből, és némi tétovázás után megtalálta ezt egy Vencel nevű úr személyében, aki az egyébként többszörösen oldalági III. Endre első felesége lányának jegyese volt. De gondolom, ez már túl bonyolult ügy, s ezért ettől fogva *Vegyes-házbeli* királyokról beszélünk Magyarországon. Rövid ideig egy Ottó (nem Habsburg), majd még sokkal bonyolultabb ágon az Anjou-dinasztia következett.

Történészek között vita folyik arról, miért is halt ki az Árpád-ház. Egyes vélemények szerint az okok közt jelentős az, hogy a magyarok általában márciustól októberig hadat viseltek, és a király ilyenkor a főhadiszálláson tartózkodott, mint legfelső hadúr. Októbertől februárig kipihenték fáradalmaikat, hideg volt a rosszul fűtött palotában, és különben is elő kellett készíteni a következő tavaszi hadjáratot, emellett le kellett verni az időközben feléledő puccskísérleteket.

Szerepet játszott az is, hogy a külföldről hozott feleségek, akik nem tudtak magyarul, nem értették pontosan az ágyban, hogy az a koronás fő, aki mellettük fekszik, tulajdonképpen mit akar tőlük. Ettől az Árpád-háziak némelyike dühbe gurult, és, mint Kun László esetében is, vidéken keresett megoldást szexuális problémáira. Természetesen akadtak tiszteletreméltó kivételek is.

Megjegyzés: A Habsburgok ezt később teljesen másképp csinálták. Az Alpokban az esős időszak fél évig tartott, több idejük volt a családi élethez, és állítólag előzőleg német nyelvtanfolyamokat is tartottak az idegenből jött feleségek részére. Természetesen mindezt ma már igen nehéz bizonyítani.

IV. FEJEZET

A vegyes-ház királyai

Az Árpád-ház alatt kialakult a hűbéri rendszer Magyarországon. A parasztok tizedet fizettek a földesúrnak, kilencedet az egyháznak, fejadót, házadót, telekadót, kéményadót, s mindezek következtében a gazdaság fejlődésnek indult. Faekék szántották a földet, várak és klostromok épültek, határőr-laktanyák stb.

A városokban fejlődött az ipar és a kereskedelem, a pénzváltók hiteleket nyújtottak a céhek jótállása mellett. Így az Anjouk az 1300-as évek elején tulajdonképpen a kész feudalizmusba ültek bele.

Az első Anjou király Róbert Károly volt. Ideérkezte után néhány éven belül megtanult magyarul, majd katonai erejét fokozatosan növelve leverte az ún. kiskirályokat, akik az ország egyes részeit uralták, és felnégyeléssel, fül-, orrlevágással stb. elvette a kedvüket a kiskirálykodástól. Egyesek természetes halállal is meghaltak (pl. Csák Máté).

Róbert Károlynak kitűnő érzéke volt gazdasági kérdésekhez. Megvalósította a bányák államosítását (az európai aranytermelésnek 40%-át Magyarország produkálta). Az országban használatos 35 féle pénz helyett egységes pénzt veretett. A körmöci arany többszáz éven át Európa egyik legerősebb konvertibilis valutája volt. Bevezette a harmincadvámot, a kapuadót, és sok más progresszív intézkedést is tett, hogy dinasztiája jövőjét biztosítsa. Pénzügyi hivatalokat (APEH) szervezett a koronaispán és a tárnokmester vezetésével. Mindez lehetővé tette, hogy utódjára, Nagy Lajosra rendezett országot hagyjon hátra.

Halála előtt néhány évvel Visegrádon konferenciát tartott a cseh és lengyel királlyal, példát teremtve későbbi visegrádi találkozókhoz.

Nagy Lajos atyja jóvoltából nekiláthatott az ország határainak bővítéséhez. Sok

mindent meghódított, Nápolyt kétszer is. Kiváló hadvezérei voltak, mint pl. Toldi Miklós, aki azonban egyik olasz hadjárat után állítólag Itáliában maradt, mert ott jobban megfizették.

Lajos a főnemeseket is maga mellé állította, bevezetvén az ősiség intézményét, mely lehetővé tette, hogy ne árverezték el úri adósságok miatt birtokaikat. Ez jó dolog volt a főnemesek szerint.

Legyőzte a tatárokat, a bolgárokat, a havasalföldieket, a pestist, Velencével békét kötött, kiadta a *Képes Krónika* c. lap elődjét, egyetemet alapított, megörökölte a lengyel koronát és az ország határait három tenger mosta egy ideig, bár a népnek ebből nem sok haszna volt, mivel a fürdés nem volt még divat.

Utána Zsigmond következett a trónon, aki 50 évig uralkodott, majdnem túlszárnyalva Ferenc József későbbi rekordját, de máig sem dőlt el, hogy nagy király volt-e vagy sem. Rendkívül idegesítőleg hatott rá a Balkánra beáramlott törökök renitens viselkedése. Több hadjáratot indított ellenük, de ezek rendre vereséggel végződtek. Idegességében egyre több adót vetett ki a népre, ami végül is felkelésekhez vezetett.

Felesége, Mária királynő lovasbaleset (?) áldozata lett, s ekkor az ország egyik leggazdagabb főúrnak, Cilleinek a lányát, Borbálát vette feleségül, ami azután javított a belpolitikai stabilitáson. A tapasztalatokból okulva tanácsadó bizottságot nevezett ki, kezdek a dolgok jobban menni, megválasztották cseh királlyá is, majd német-római császárrá, ami inkább tiszteletbeli rangnak számított akkoriban. Ekkor már olyan erősnek érezte magát, hogy a püspökök kinevezését nem bízta a Vatikánra, hanem az ő saját pecsétjéhez kötötte.

Zsigmond uralkodása végén (meghalt 1437-ben) kialakult a „rendi” Magyarország: a bárók, a kisnemesek, az egyháziak és a szabad királyi városok rendje. A lakosság 80%-át kitevő *jobbágyok* renden kívüli helyzetben voltak, keményen dolgoztak és fizették az adót.

Az egyre nagyobb adóterhek ismételt felkelésekhez vezettek, melyeket azonban levertek. Ekkor kezdték alkalmazni sűrűbben a nyársbahúzás intézményét Zsigmond utódai, amit a töröktől vettek át. Anatóliai török nyelven ugyanis a „lofát” szó nyársat jelent, és a karóba húzandók ítélete az lett: anatóliai lofát a seggébe.

A Zsigmondot követő zavaros években egyre inkább kiemelkedett egy család, a Hunyadiak első nagy alakja, János, a hadvezér, Délkelet-Magyarország nagyura, kétmillió hektáros birtok tulajdonosa. Arany János szerint eredeti neve Szibinjanin Jan, de ez nem lényeges, bár egyes történészek keleti szomszédainknál ebből messzemenő következtetéseket vonnak le.

Hunyadi jórészt magánvagyonából szervezte a hadsereget, egymás után aratja győzelmeit a török felett. A nyugati hatalmak is felfigyelnek és jelentős anyagi támogatás *helyett* – Kapisztrán Jánost, a lánglelkű volt inkvizítort küldik neki segítségül. Kapisztrán jól beszél latinul, magyarul egy szót sem tud, de lánglelkű beszédeit lefordítják, és a tolmácsolás nagy hatással van a magyar harcosokra. Képzeljük el a jelenetet, amint a megszállott pap a csata előtt és a csata hevében mennydörgi latin mondatait, és a fegyverropogás alig tudja elfojtani a tolmácsot.

Hunyadi sikereit azonban ez sem befolyásolta, valamint az a segítség sem, amit a génuai *keresztény* köztársaság hajóhada nyújtott (a töröknek), átszállítva őket Anatóliából Ruméliába (a Balharcoljon tovább), és ez 1446-ban meg is történik.

Hunyadi győzelmei megérlelik a lapuló magyar bárókban azt a belátást, hogy kormányzóvá kell ezt az embert kinevezni (hadd harcoljon tovább), és ez 1446-ban meg is történik.

Kapisztrán még mindig nem tud magyarul, de 1456-ban ő is ott van Nándor-

fehérvárnál, a legerősebb erődítménynél, ahol Hunyadi nagy vereséget mér a törökre. A pápa (már megelőzőleg) elrendeli a déli harangszót, ami azóta is figyelmezteti egész Európát: a magyaroknak nem az anyagi segítség fontos, elég a harangszó.

Sajnos, a pestis nem kegyelmezett Hunyadinak. A diadal után pár héttel meghal.

Ismét kezdődnek a belvillongások. Idősebbik fiát, Lászlót tragikus hirtelenséggel megölik, a kisebbik, Mátyás megmenekül, és 1458-ban Buda és Pest között a Duna jegén királlyá kiáltják ki.

Még húszéves sincs. 3-4 millió ember ura a Kárpát-medencében. Angliának ez időben körülbelül ugyanennyi lakosa van.

Mátyás fiatal kora ellenére erőteljesen nekilát, hogy az állam zilált gazdasági helyzetét rendezze. A pénzügyi stabilizáció érdekében hadiadót, sőt füstadót vet ki, zsoldoshadsereget szervez, hogy ne legyen kiszolgáltatva a báróknak. Ez a feketesereg Délen új erődítményeket építtet. Újraszervezi a központi adminisztrációt. Futja a bevételekből reneszánsz királyi palotára is, nem utolsósorban a hódító háborúkból. Cseh királlyá választják, elfoglalja Bécset.

Vitéz János érsek és Janus Pannonius, a püspökköltő politikai nézeteltérések miatt ellene fordulnak, de pórul járnak.

Mátyás hatalma csúcsán áll, igazi nagy király.

Mindenki várja, hogy végre a török ellen forduljon, de 47 évesen Bécsben hirtelen meghal. Nápolyi Beatrix, hű felesége özvegyen marad. Suttognak mindenfélét mérgezett fűgéről meg egyebekről, de biztosat senki nem tud ...

*

Intermezzo:

Két évre rá az Ibériai-félszigetről elindul egy flotta az Atlanti-óceánon egy Kolumbusz Kristóf nevű, bizonytalan származású tengerésszel és felfedezi Amerikát. Magyarországon nem is sejtik, hogy ez mit jelent. Nyugat-Európa érdeklődése végérvényesen elfordul a közép-kelet-európai térségtől, és az új földrészt felé tekintenek. Megindul a paprika, a kukorica, a krumpli és arany import Európába.

A török elleni harchoz anyagi segítség továbbra sem várható, marad a harangszó.

A magyar főrendek Jagelló Ulászlót választják királlyá (1490-1516) és kijelentik: „ne legyen többé olyan urunk, akitől mindig prűszköl és reszket a májunk” (mint Mátyástól). Nem is lett.

A feketesereget feloszlatják, keményebben lépnek fel a jobbággyokkal és a városi polgársággal szemben. Bakócz érsek pápai babérokra vágyik, de csak kereszteshadjárat szervezésére kap engedélyt győztes vetélytársától, Bonifáctól vagy Leótól. 1514-et írunk. A sebtében megszervezett kereszteshad vezére egy Dózsa György nevű végvári tiszt lesz.

Dózsa elindul dél felé. „Nyomában ott tolong százhuszezer sátán.” A paraszthadsereg útközben feldúl egy sor nemesi kúriát, feldühödve a bárók politikája miatt, az éhség, a nyomor okozta bosszúszomjijal. Temesvár felé menetelnek, ahol a török hadsereg már a szomszédságban van. A nemesség az atrocitásokra maga is hadba száll. Nem a török ellen természetesen, hanem a rosszul felfegyverzett parasztsereg ellen. Temesvárnál lekaszabolják a kereszties zászlók alatti jobbágyhad nagy részét. Dózsát tüzes 26 trónra ültetik, ez jár a parasztkirálynak. A sült emberhús édeskés illata betölti

a levegőt. Az alvezéreket kényszerítik, hogy egyenek belőle. Utána néma csend. A sereg, mely megütközhetne a törökkel, megsemmisült.

Egy Werbőczy nevű kormánypárti jogász megírja híres Hármaskönyvét, melynek lényege: a parasztnak semmi joga nincs ebben az országban.

*

Újabb intermezzo:

Egy Luther Márton nevű pap német földön, a wittenbergi templom falára hosszú listát (charta) tűz ki a hivatalos egyházzal szembeni észrevételekkel. Emberarcú katolicizmust követel (ez veszélyes precedens), és nem is sejti, hogy ennek milyen hatása lesz a történelemre.

Magyarországon egyelőre erre sem figyelnek fel, akárcsak Kolumbusz útjára. Az országban zűrzavar és széthúzás uralkodik. A pápa egy Burgio nevű követet küld Budára, aki szorgalmasan írja jelentéseit a Vatikánba: ... az emberek itt annyira gyűlölik egymást – írja –, hogy nyugodtan elmondhatom: azalatt a két év alatt, mióta itt vagyok Budán, igaz barátokat még nem láttam a magyar király udvarában ... Az országgyűlésben mindenki arról beszél, amiről jólesik, össze-vissza, minden rend nélkül.”

Így telnek az évek. II. Lajos, aki nem tehetségtelen ember, már ifjúvá serdül, mikor ismét vészjósló hírek érkeznek a Balkánról. Szulejmán, a nagy szultán sereget gyűjt és 1526-ban hadjáratot indít Magyarország ellen. Az ifjú király sereget próbál szervezni, de a nemesség húzódozik és az erdélyi nagyúrra, Szapolyai Jánosra figyel, akit nagy ambíciók fűtenek a magyar trónra. Nincsenek hadvezérek, nincs sereg, a parasztok még emlékeznek az 1514-es sajnálatos eseményekre. Végül is összejön 20-30 ezer ember a mohácsi síkon. Szapolyai ennél jóval nagyobb haddal rendelkezik, de kivár a Tiszánál. Arra számít, hogyha a királyi sereg és a török egymást gyilkolja, ő lesz a nevető harmadik.

A csatában a török nagy győzelmet arat, de nem nyomul tovább előre. A király a Csele patakba fullad. A királynő Budán sebtében hajókra rakatja az egész kincstárat, és elindul Bécs felé. Útközben azonban a hajók elsüllyednek a folyómederben, mint Attila koporsója, és homok borítja el ismét a kincseket.

Szapolyai kezét csókol Szulejmánnak, és egy koronát kap tőle cserébe.

Rövidesen már két királya is van az országnak, Szapolyai és az időközben naggyá vált Habsburg család sarja, Ferdinánd.

Tizenöt éven át tart a vetélkedő: ki az igazi király. Ez alatt fel lehetne készülni az újabb támadásra, de a „történelmi osztály” egymással van elfoglalva. Így 1541-ben a török ismét jön észak felé az ország lágy altestén keresztül, és harc nélkül elfoglalja a királyi székhelyet, Budát.

A nagy reneszánsz uralkodó alig ötven éve, hogy halott. A magyar nemességnek már nem prüszköl és reszket a mája. Mindenki azt csinál amit akar, ha tud.

V. FEJEZET

Török félhold Magyarországon

Az ország három részre szakadt. Két király is van: Erdélyben a gyermek János Zsigmond, Nyugat- és Észak-Magyarországon Habsburg Ferdinánd. Az ország szívében a budai pasa az úr. A török tartósan berendezkedik, Magyarország felvonulási terület lesz Bécs felé. Janicsárok, szpáhik gyakorlatoznak a mezőkön. A fürdőkben, háremekben háremhölgyek, basák élvezik az életet. Végvári vitézeink időnként hősi halált halnak, amiből később eposzok és regények születnek. Így megy ez.

Néhány száz évvel később történészeink kutatásokat folytattak, hogy az ideiglenesen hazánkban állomásozó igazhitű csapatoknak hogyan sikerült másfél évszázadig stabilizálni helyzetüket. Arra a következtetésre jutottak, hogy ebben a nemzetközi helyzet alakulása és a katonai fölény mellett jelentős szerepe volt annak, hogy nem tették kötelezővé a mohamedán vallást, nem erőltették a török nyelvoktatást, és ha a magyar mezővárosok lakói megfizették az adót, megelégedtek azzal, hogy egyszerűen legyaurozták őket.

Az ország közepén ekkor terjedt el a sertéstenyésztés, mivel élelmes hazánkiai hamar rájöttek, hogy Allah hite tiltja a disznóhús fogyasztását, s így nem kellett tartani attól, hogy ezt is adóba viszik el.

Erdély – török felügyelet alatt – fejedelemséggé alakul. János Zsigmond gyámja, Fráter György ugyan kísérletezett még egy darabig az ország egységének helyreállításával, taktikázásának eredménye azonban az, hogy 1551-ben a szerencsétlen Frátert leszúrják.

A reformáció tért hódít. Erdély nagyrészt evangélikus lesz. Luthert és Melanchtont követik; akik állítják, hogy az ember kegyelemből, hit által üdvözl, és Isten ígéje a Szentlélek által érvényesül (ez világos). A városok közül egyre többen csatlakoznak Kálvin, Zwingli, Bullinger és Béza szakramentárius irányzatához, elutasítva az eleve elrendelés tanát (ez még világosabb). Később a Kálvin által megégettetek Szervét Mihály szentháromságtagadó (antitrinitárius) tanai is tért hódítana!« annak ellenére, hogy megengedhetetlen arroganciával a pápát Antikrisztusnak bélyegzi, mondván, hogy Krisztus és a Szentlélek nem egyenlő isten az Atyával. Mindez szintén teljesen világos és érthető, főként a zömmel írástudatlan hívek számára.

A János Zsigmond halála után Erdély trónjára kerülő Báthori István aztán – mivel már a jó isten sem ismerte ki magát a sok vallási frakció között – megtiltotta a további hitújítást, viszont az antitrinitárius, blandarista irányzatot is vallásnak ismerte el. A nép ezt nagy örömmel fogadta.

A katolikus egyház birtokait a biztonság kedvéért már régebben államosították. A papság egy része is elfogadta a reformációt (papi nőtlenség eltörlése stb.). A földesurak nagyobb hatalomhoz jutottak az egyházzal szemben, a városok úgyszintén. A jobbágyok végre magyarul hallhatták a prédikációkat, az evangélium szabadságot hirdető ígét, ami azonban továbbra sem teljesen egyezett a tényekkel, melyek tudvalévően makacs dolgok.

Báthorit, a vallásszabadságot biztosító fejedelmet lengyel királlyá is megválasztják,

de az ország feldaraboltsága a régi marad. 1605-ben Bocskai lesz az uralkodó. Ő megkísérli az egyesítést, de csupán rövid, átmeneti sikerrel.

A nyugati országrészen a nagyszombati zsinat meghirdeti az ellenreformáció programját. Pázmány Péter érsek kiváló stilisztikai érzékkel megírt beszédei porrá zúzzák a reformátusok érveit, de nem kellő eréllyel foglalkoznak a törökkérdéssel.

Erdélyben 1613-ban Bethlen Gábort választják meg fejedelemnek. Nagy formátumú, ravasz politikus, a későbbi Bethlenek nyomába sem érnek. Tizenhat évig uralkodik. Javítja a jobbágyság helyzetét – ilyen már régen volt és soká lesz –, fejlődik az ipar, erősíti a diplomáciai kapcsolatokat, előmozdítja az iskoláztatást, diákokat küld Krakkóba, Oxfordba és Cambridge-be. Fürdeni nem szeret, de ez általános ebben az időben, amint egyik rokona leírja. Egyes vélemények szerint a fürdőket kedvelő törökökkel szembeni ellenszenvnek ez is egyik megnyilvánulása.

Szerencsétlen módon ő is rövid életű, akár Mátyás király vagy Bocskai fejedelem. 49 éves korában meghal, és végrendeletében a következőket írja: „Tudjuk azt, hogy eleitől fogva semmi inkább nem vesztette a mi szegény hazánkat. . mint a magok között való ördögi irigység, halálos gyűlölség, rettenetes pártütések...” Ki hinné ezt manapság?

Utána már csak kisebb kapacitású egyének ülnek a fejedelmi székekben, míg jól farba nem rúgják őket hátulról, s megint előlről (ahogy később a satíráköltő mondja).

Magyarországon is kezd erősödni a törekvés a gyengülő török birodalom elleni fellépésre. A Habsburgok fő ellenfele azonban Franciaország, ezért nem rajonganak a török elleni akciókért, nem szimpatizálnak a kétfrontos harccal. Tevékenységük továbbra is a végvári villongásokra korlátozódik, aholis viszonylag csekély magyar véráldozattal a lázas harci igyekezet látszatát kelthetik.

A nyugat-magyar főurakat azonban ez már nem elégíti ki.

A legnagyobb hatalommal a Zrínyi család rendelkezik. Földbirtokaik a Balatontól az Adriáig terjednek. Nagy marhaexportot bonyolítanak a többi főnemesi családdal együtt Itália felé. Jelentős fegyveres erő felett rendelkeznek, és készülnek a török elleni háborúra. Zrínyi, a költő és hadvezér kidolgozza ennek stratégiáját is, egymagukban azonban nem elég erősek a fellépésre. Mégis komolyodik a dolog, és ekkor egy vadászat alkalmával egy vadkan felökleli a szigetvári hős utódát. Ismét mindenfélét sutognak, de biztosat nem tud senki. Felmerül, hogy a vezető politikusok vadászatánál különleges biztonsági intézkedésekre van szükség. Ezt néhány száz éves késéssel be is vezetik.

Társai nem nyugszanak, és mivel látják Becs halogató taktikázását, amatőr összeesküvést szőnek. A beépített profik azonban leleplezik őket is. Zrínyi Pétert, Nádasit és Frangepánt megszabadítják a földi hiúságoktól és fejükétől is.

A dolgok logikája újabb mozgalmakat szül. Végül a bécsi udvar úgy látja, nem halogathatja a török elleni fellépést. 1686-ban az osztrák vezetés alatt álló vegyes nemzetiségű hadsereg visszafoglalja Budát, és Abdurramán pasa is életét veszti az ütközetben, amint az az ismert festményen is látható.

A török dél felé menekül, a kivérezett ország a Habsburg monarchia vezetése alá kerül.

Ha ezt Kun László tudta volna annak idején, vajon nem a cseh királyt segítette volna-e a Habsburg herceggel szemben?

azt nem. A királynő ugyanis pénzt, paripát és fegyvert is kér a háborúhoz, amihez a magyaroknak egyébként nem sok köze van.

Mivel a gáláns nemes urak túlségítik a nehézségeken a királynőt, hálából tesz néhány gesztust hű magyarjai felé. Így fess magyar fiúkból testőrgárdát is szervez, akik a legkülönbözőbb szolgálatokat látják el körülötte, viszont mikor kiöregedve hazamennek, ellenzéki, rebellis, irodalmár lesz belőlük.

Mindenesetre a királynő hosszú uralma alatt bizonyos stabilizáció következik be. Nyugat felől a felvilágosodás, sőt a forradalmi ideológiák hullámai lassan, de erőtlenül a kelet-középeurópai térséget is eléri. De ez már az utód, II. József kései trónra-lépésekor bontakozik ki.

II. József felvilágosult ember. Elégedetlen elhunyt anyja politikájával, sietve hozza meg rendeleteit a vallásszabadságról, a jobbágyok jogainak kiszélesítéséről, és sajnos a német nyelven történő oktatásról és adminisztrációról is, mintha csak tudná, hogy nem sok ideje van, nem lesz olyan hosszúéletű, mint kedves édesanyja. Állandóan bírálják, intrikálnak ellene, titokban lehülyézik az osztrák-magyar főnemesek (egy király ne legyen reformer – mondják), úgyhogy egyre inkább elundorodik az egész hálátlan kalapos királyi tisztségtől. Beteg is. Halálos ágyán a vallási-türelmi és a jobbágyrendelet kivételével áthúzza az összes többit és arra gondol: mi lesz itt? És mi lesz Franciaországban a kedves Habsburg Maria Antoinette-tal? 1790-et írunk.

*

Intermezzo:

Franciaországban kitör a nagy júliusi forradalom (újabbban egyes történészek szerint puccs). Lerombolják a Bastille-t, kivégzik a biztonság kedvéért a királyi családot, elkergetik az arisztokratákat, működik a guillotine. Danton, Ropespierre – a forradalmárok egymást ölik, ahogy az szokás ilyenkor. A barokk garnitúrákat ki-dobálják a palotákból, a karrieristák ügyesen helyezkednek.

Közben a hadsereg ranglistáján felfelé kapaszkodik egy ismeretlen, köpcös tiszt, akit tipikus francia néven Napóleon Buonapartenek hívnak. Alig telik el egy-két év, pontot tesz a forradalomra és megkoronázza magát, mint császárt. Elválk feleségétől, és természetesen egy osztrák hercegnőt vesz el. Az sem zavarja, hogy az illető rokona a tragikus hirtelenséggel lefejezett Maria Antoniette-nek. Meghódítja fél Európát, Magyarországra is elérkezik, egészen Győrig, ahol kiáltványt bocsát ki a magyar nemességhez, megkísérelve maga mellé állítani ezt a szabadságszerető, Habsburg-ellenes népséget. De nem kell a kiáltvány, se Napóleon, sem a polgári társadalom; a francia katonák is megelégszenek a petitchat-val (kismacska), amit kissé elferdít a magyar nyelv.

A szerencsétlen oroszországi hadjárat után Napokon elbukik. Metternich szentszövetséget kovácsol össze Európa uralkodóházaiból.

Magyarországon a gazdasági helyzet a háborús terhek, a feudális szemlélet következtében romlik. Még infláció is van, bár ennek nem túl nagy a jelentősége, mert a pénzgazdálkodás fejletlen, hitel nincs.

Így aztán néhány műveltebb magyar főben kialakul az a nézet, hogy reformok kellenek, korszakváltás szükséges. Egy Széchenyi nevű nagybirtokos, aki nyugtalan ember, sokat utazik a világban, látja, hogy extra Hungáriám is van vita, sőt például Angliától sok figyelemreméltó dolgot lehet tanulni (teszem azt, ha a szappantartóra egy

lyukat fúrnak, lefolyik a víz és tovább tart a szappan, de kicsempész egy gázkészüléket stb.) Kialakul egy kör, mely reformkorszakot sürget. Metternichnek ez az egész nem tetszik (a félhülye Ferdinánd császár helyett ő kormányoz), de az események rákényszerítik, hogy bizonyos dolgokat eltűrjön, egyet-mást támogasson, bár Van olyan is, amit megtilt. A magyarokat utálja és bizalmas körben kijelenti: Ázsia a Fertő-tóval kezdődik.

Széchenyi gróf lázas aktivitásba kezd. Látja, hogy pénz nélkül semmit sem lehet csinálni, megírja a Hitel című könyvét, ami megmozgat néhány kemény turáni koponyát. Azt is látja, hogy infrastruktúra nélkül nem lehet fejlődni és kereskedni. Szabályozási munkákat szervez a Dunán a Vaskapunál (később a dákok egyenes leszármazottai eltávolítják az emléktábláját), a Tiszát kiegyenesíti a lehetőség szerint (emlékezetes, hogy a Jóisten annak idején kissé elkanyarította). Gőzhajózási Társaságot alapít, vasútépítést kezdeményez, malmokat létesít. A nemzeti kaszinók gyűjtőhelyei lesznek a reformereknek. Metternich ezeket még tűri, de mikor egy Kossuth nevű volt vidéki ügyvéd politikai síkra igyekszik vinni a dolgokat, egyre inkább kifogy a béketűrésből.

Forradalmi kísértet járja be ismét Európát, és elér Magyarországra is. Az utolsó rendi országgyűlés (mert még az van) eltörli a jobbágyságot, választójogi törvényt alkot, a cenzúrát is megszünteti, és hivatalos nyelvként *már 1844-ben* (!) a latin helyett bevezeti a magyart Magyarországon. Sajnos a nemzetiségi kérdésben nem nagyon jutnak előre, jóllehet az ország lakosainak jó része horvát, szlovák, román, német, és mikor 1848-ban Bécs után Pesten is kitör a forradalom, a nemzetiségek nem állnak egyértelműen a forradalmi kormány mögött. Sőt – ahogy egyes íróink írják – sőt!

Bécs azonban magához tér és támad. Elkezdődik a magyar szabadságharc váltakozó hadiszerencsével. Kossuth abban bíz, hogy a Nyugat majd politikai és gazdasági segítséget nyújt, de hát sajnos az elmúlt nyolcszáz évben ez általában nem következett be. Most sem. Petőfi azt írja az osztrák seregről: foglalod a kurvaanyádat, de nem ám a mi hazánkat (szabadon idézve). A tények azonban sajnos mást mutatnak. A Habsburg-ház trónfosztásának kimondása után az osztrákok megnyerik szövetségesül az orosz cárt, aki kissé megijedt, hogy mi lesz itt, ha minden rebellis nép független akar lenni. Ilyenek nála is vannak. Nagy sebességgel Paskievics átkel a Kárpátokon, és a harapófogóba szorult honvédsereg vezére, Görgey, Aradnál leteszi a fegyvert az oroszok előtt.

Kossuth menekülni kénytelen, Széchenyi idegei már előbb felmondták a szolgálatot. Az oroszok 13 tábornokot átadnak egy Bresciai Hiéna nevű úrnak, aki kivégezted őket. Ferenc József, az időközben megkoronázott új király a segítségért kezdet csókol a cárnak Varsó környékén. A cár kifejezi reményét, hogy később, szükség esetén a segítséget az osztrákok viszonzni fogják, de ez elmarad, mikor Szevasztopoltól ki akarnak jutni a Földközi-tengerre.

Mi legyen most – kérdezik Bécsben a fiatal császárt – ezzel a nyomorult Ungarnnal?

– Bach! – mondja Ferenc József – és széttárja karjait – valamit kezdeni kell. A retorzióból nem lehet megélni.

Az udvaroncok rögtön előkeresnek egy Bach nevű egyént miniszterelnöknek, aki megalapozza a róla elnevezett Bach-korszakot Bach-huszárokkal, és kiváltja a passzív rezisztencia nevű magyar találmányt, melynek lényege, hogy a kormányrendeleteket nem hajtják végre. Ez azóta az országban haladó hagyománnyá vált (vámok kijátszása, csempészás, adóeltitkolás, rejtett pálinkafőzés stb.), sőt nemzetközileg is elterjedt.

A Habsburgok ismét földbirtokokat osztogatnak az osztrák tiszteknek, új földesurak

jönnek, amint azt Jókai a kötelező olvasmányban megírja.

Később a bécsi és budapesti múzeumok képei úgy ábrázolják ezt a kort, hogy aki ott nemzeti hős, az itt áruló, és akik itt nemzeti hősök, azok Bécsben árulók (pl. az aradi tábornokok, akik a szabadságharc előtt császári tisztek voltak). Ezt nevezik *történelmi igazságtételnek*.

VII. FEJEZET

A kiegyezéstől a birodalom felbomlásáig

A stagnálás éveit felkavarja, hogy 1859-ben kitör az olasz-osztrák háború, és az olaszoknak sikerül, ami nekünk nem. A diktatúra puhul. Aztán a 60-as évek közepén kitör a porosz-osztrák háború, és a poroszok megverik a Habsburg-sereget.

Deák Ferenc – a 48-as miniszter – és teamja mozgolódik. Látja, hogy a passzív rezisztenciával nem lehet modern gazdaságot építeni. Egyesek árulónak tartják, mint a rcálpolitikusokat általában. Kossuth nagy levelezést bonyolít Turinból az itthoniakkal, de a kiegyezés ennek ellenére érlelődik, és 1867-ben meg is valósul. Ferenc Józsefet magyar királlyá koronázzák (amint azt számos freskó tanúsítja), és következik az a korszak, amit KUK I-nek vagy boldog békeidőnek neveznek, megkülönböztetésül a száz évvel későbbi KUK II-től (Kádár und Kreisky). De ezt ma már nem illik mondani, úgyhogy inkább hagyjuk az egészet.

Elkezdődik a gazdasági fellendülés. Egymás után alapítják az új gyárat, vasutat építenek, bankokat alapítanak. A polgárosodás lendületet vesz Magyarországon. Hordozói elsősorban osztrákok, németek, zsidók és kis számban vállalkozó magyarok. A földbirtokos osztály – ellentétben például Angliával, Széchenyivel és Deákkal – lenézi az ipart, kereskedelmet, pénzügyeket, és azokat is, akik ezeket üzik. Tisztelet a kivételnek.

Mivel a távoli Amerikáról sok jót hallani, az alsó néprétegekből népvándorlás indul meg a tengeri kikötők felé, és másfélmillió ember elindul a tengerentúlra szerencsét próbálni. Az itthonmaradók szervezkednek, mert elégedetlenek a nemzeti jövedelem elosztási arányaival, sőt egyesek felháborító módon a társadalmi viszonyokkal is. Létrejönnek az agrármozgalmak, megalakul a Választójoggal nem rendelkezők pártja, majd a Szociáldemokrata Párt. Ez utóbbiban közvetett szerepe van két nyugati úr, doktor Marx és Engels több évtizedes tevékenységének, bár utóbb az egész dolog jogosultságát kétségbevonják különböző posztmodern gondolkodású történészek és politikusok.

Az ország a honfoglalás ezeréves évfordulójára, a Milleniumra készül. Díszmagyar, kacagány, buzogány, süveg, vitézkötés, sarkantyú, díszkard, tollasforgó,

rendjelek, tűzijáték. Nagy produktív beruházások is épülnek állami pénzen: milleneumi emlékmű, Vajdahunyad vára a pesti ligetben, a Parlament szerény épülete. Turulmadarak repkednek szerteszét.

Közben azonban a nincstelenek tömege nő, a nemzetiségek több jogot követelnek. Mivel a magyart akcentussal beszélnek, így adnak hangot elégedetlenségüknek: Le vele a Tíjza Kálmán, le vele az átkos kormány.

A császár és király öregszik, fia Rudolf tisztázatlan körülmények és egy hölgy karjai közt meghal egy vadászházban, melyet kápolnává alakít át az egyház, némi humorérzékről téve ezúttal tanúságot. Az új trónörökös nem szereti a magyarokat, mégis egy szerb nacionalista lövi le Szarajevóban, de ez már 1914-re esik.

Hadat üzenünk Szerbiának. – Megállj, megállj kutya Szerbia, nem lesz tied Hercegovina – éneklük a magyar bakák, és hadba indulnak az ősi földért, Boszniaért és a Birodalomért.

Hadüzenet hadüzenetet követ, és máris itt az első világháború egyre több hősi halottal.

A harcok nem érnek véget őszre, míg lehullanak a falevelek, ahogy az agg uralkodó ígérte. Az antantnak több a fegyvergyára, intelligensebbek a tisztjei, mint Szejik főnökei, és tábori lelkészeik jobban prédikálnak, mint Katz tiszteletes. Ferenc József hatvankét évi rekorduralkodás után átadja lelkét a Teremtőnek, és következik a feltehetően utolsó Habsburg a trónon. Az antantnyomás erősödik, a központi hatalmak gyengülnek.

1917 novemberében Oroszországban kitör a Nagy Októberi Forradalom (újabbán egyes haladó történészek szerint puccs), és létrejön Szovjetország. Magyarországon a hosszú háború következtében 1918-ban szintén forradalom tör ki. Károlyi Mihály kerül az élre, aki nemcsak okos, de jó ember is, mint utóbb kiderült: túl jó.

Így aztán 1919-ben megdöntik és kikiáltják a tanácsköztársaságot. Ez azonban csak néhány hónapig tart, mert az antantnak nem tetszett az ügy, és megbízta a román hadvezetést, hogy vonuljon be Pestre. A román előőrsök nyomában Horthy Miklós admirális, volt Habsburg-szárnysegéd is megérkezett egy fehér lovon tiszti különítmény kíséretében. Előzőleg nagy kereslet indul meg a darutollak piacán.

Károly király ugyan tett még egy bágyadt kísérletet Budaörsön vagy Tétényben (teljesen mindegy), hogy a volt Habsburg-szárnysegédet jobb belátásra bírja, azt híván, hogy Horthy az ő embere, de kiderült, hogy nem, és meglehetősen barátságtalan módon kitessékeli őfelségét Magyarországról.

Így hát maradt a királyság – király nélkül, élén az admirálissal – tenger nélkül. A bűnös Budapest hallgatott, a vidéken különítményesek biztosították a darutollas rendet és a lojalitást a történelem régebbi fejezeteiből ismert civilizált módszerekkel. A trianoni békeszerződéssel az antanthatalmak az ország kétharmad részét elcsatolták, mert valahogy az új vezető garnitúra tevékenysége sem nyerte el a bizalmukat. A magyar lakosság közel egyharmada az új határon kívülre került.

VIII. FEJEZET

Az admirális

Létrejött a nemzeti-keresztény kurzus (ahogy magukat nevezték) a maga sajátos értékeivel. Ezek voltak: a „történelmi osztály” helyzetének stabilizálása, a „magyarságtudat” erősítése (lásd: angolságtudat, franciaságtudat stb.), az ún. vallás-erkölcsi nevelés, mely azonban tartalmilag nem egészen fedte az elnevezést. A bajok egyedüli forrása Trianon; a demokrácia nemzetidegen találmány. Csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország (lásd az ezerév tapasztalatait).

A különböző okok miatt birtokát vesztett dzsentrí ellepte a közhatalokat, a hadsereg tisztikarát, ami meglehetősen terhelte az államháztartást. Vidéken pedig cikáztak a szép csendőrtollak, mosolyogtak és szavatoltak, megírták, ki lesz a követ. Ez fontos volt, nehogy a parlamentben elszaporodjanak azok az elemek, akik a kisemberek meg a hárommillió koldus problémáit feszegetik minduntalan, és elterelik a figyelmet a nemzet fő problémáiról.

Ugyanakkor egy csomó fiatalember, akik közül sokan a következő évtizedekben nemzetközileg is ismertté váltak, – mivel nem feleltek meg bizonyos fontos követelményeknek –, kénytelenek voltak Nyugaton bizonyítani képességeiket, elütve az országot néhány Nobel-díjtól, a nemzetgazdasági haszonról nem is beszélve (pl. Teller, Szilárd, Wigner, Neumann és mások).

Bethlen gróf, aki majd tíz évig volt miniszterelnök, valamelyest enyhített ugyan a diktatúrán (pártközi paktumok stb.), de az erősödő jobboldali széllel szemben ő sem tudott politizálni. A költségvetés és a fizetési mérleg deficitje állandóan nőtt, s mindez végül is a kormány bukásához vezetett. Jött a nagy gazdasági válság.

Ekkor már ismertté vált Németországban egy Schickelgruber Adolf nevű egyén, aki Hitlerre változtatta nevét, hogy jobban megjegyezhető legyen. Eleinte ugyan csak egy demagógnak tartották a sok közül, de később kiderült, hogy nem egészen ártalmatlan ember, különösen, amikor 1933-ban vezérré és kancellárrá választották. Ekkor Magyarországon is egyre több híve volt már jobb körökben is.

Horthy, aki nem volt kimondottan okos ember, azt gondolta, Hitler segítségével visszaszerzi nagy Magyarországot. Hiába óvta őt az okosabb Bethlen gróf a háttérből, ő egyre jobban kötötte magát a Berlin-Róma tengelyhez. Jött az Anschluss, Ausztria bekebelezése, a szudéta és lengyel területfoglalások, Jugoszlávia megszállása.

Hiába lett Teleki gróf, miniszterelnök, tiltakozásul öngyilkos, máris benne voltunk a II. világháborúban, elfeledve, hogy a másik oldalon Anglia áll és mögötte az USA félelmetes hadipotenciálja. Ez nem volt okos dolog, és hiába magyarázzák egyesek utólag, hogy ez antibolsevista háború volt, némi emlékezetkihagyásra utal annak elfeledése, hogy ezek a szovjetek Anglia és az Egyesült Államok szövetségesei voltak akkortájt. Ezen az sem változtat, hogy az a bizonyos Sztálin rossz ember volt, és középkori példából kiindulva direkt és erőszakos módszerekkel akart filozófiai tanokat a gyakorlatba átültetni.

A vezető magyar értelmiségiek közül Bartók Béla kiköltözött Amerikába, József Attila meghalt már, Babits, a költőfejedelem nem vállalta, hogy a vétkesek közt néma

legyen. Szentgyörgyi Albert megkísérelt illegális kapcsolatot teremteni a szövetségesek felé, Bajcsy-Zsilinszkyt pedig kivégezték. Így ment ez Magyarországon.

Röviden: Nem egészen négy év alatt egymillió magyar halt meg a háborúban, ebből háromszázezer mózes-hitű volt, de a halottak közt már nem illik különbséget tenni – bár egyes régi értékeket őrzők ezt vitatják. A Don-kanyarban elszenvedett több százezres emberveszteség után egy vezérlő tábornok csürhének nevezte a magyar hadsereget, mely a korabeli filmhíradók tanúsága szerint nemegyszer lovaskocsikkal és kerékpáron vonult a frontra.

A háború utolsó évében aztán Hitlernek Horthy sem felelt meg már. Utóda, a nyilaskeresztes Szálasi kifejezetten gonosz ember volt. Ki is végezték a háború után, és mindmáig nem vetették fel rehabilitálását.

Miután a II. világháború kb. 30 millió – főleg európai – halottal véget ért, a győztes hatalmak összejöttek, hogy újrarajzolják Európa térképét. Az asztalnál nagy vita folyt, többek közt az is felmerült, legyen-e egyáltalán Magyarország? Végül is Churchill egy cédulát csúsztatott Sztálin kezébe Kelct-Közép-Európa felosztása tárgyában, és ennek alapján megegyeztek, hogy legyen.

Létrejött a fegyverszünet, majd a békekötés. A több pártból álló koalíciós kormány földreformot hajtott végre, a nagyüzemeket államosították és közben nőtt az infláció is. Ez persze már a háború alatt kezdődött, végül is az 1946-os pénzügyi stabilizáció előtt már 100 quadrilliós bankjegyünk is volt (l. Guinness könyv).

A koalíciós kormány alatt az ország kezdett konszolidálódni, azonban Sztálin legjobb magyar tanítványa egyeduradalomra tört, és ez a népi demokrácia fejlődésében is törést okozott. Rákosi – mert hiszen róla van szó – nagy tanítóját is túlszárnyalva olyan intézkedéseket hozott, amelyekkel kivívta a nép haragját. A vas- és acélország tyúkjai nem akartak aranytojást tojni. Lecsukatott, sőt kivégeztetett ártatlan embereket, főképpen az elvtársait, akik megpróbáltak vitatkozni vele, hogy ez így nem lesz jó.

Végül is nőttön-nőtt az ellenszenv iránta, és mikor 1953-ban nagy tanítója távozott az élők sorából, kénytelen volt bizonyos engedményeket tenni. Nagy Imre lett a miniszterelnök, aki másképpen akarta csinálni ezt az egészet. Ekkor kezdődött a nép által cikk-cakknak nevezett politika, ami kb. három évig tartott, és mindez végül 1956-ban az októberi eseményekhez vezetett.

Magyarország ismét beleavatkozott a világtörténelembe.

EPILÓGUS

És itt a névtelen jegyző szerény utóda leteszi tollát, legfeljebb arra vállalkozik, hogy visszapillantson és kitekintsen, ahogy az szokás történelmi művekben.

A szittyá puszták népe többezer éve indult el Európa felé messzi Ázsiából. Talán jobb lett volna a barmok egy részét Etelközben hagyni. Talán a gyors apró lovakkal messzebbre jutottak volna nyugat felé, mondjuk a Lombard-síkságra, ahol szintén voltak bővizű folyók és legelők, és kevesebb volt a háború. Dehát ezen már kár töprengeni, itt vagyunk.

Túléltek a kalandozásokat, a keresztesháborúkat, a tatárjárást, a török hódoltságot, a megszállásokat, a világháborúkat, és remélhetőleg a XX. század utolsó évtizedét is túléljük. Ez igazán nem kis teljesítmény. Bár nyelvünk alapszókinccse ázsiai maradt, a génpool azonban már teljesen európaivá vált, hiába kotorászik benne néhány mélymagyar. A tények makacs dolgok. Nyugodtan ki lehetne mondani: az a magyar, aki annak vallja magát.

Az elmúlt évtizedek sem nélkülözték a leleményt, bár néha úgy tűnt, hogy fából készítjük a vaskarikát, és egynémely nagyobb szomszéd ezt gyanakodva nézi. De nem volt minden hiábavaló, talán az óvatos előzmények jobban és gyorsabban elősegítik a hön óhajtott derűs jövőt. Nem elveszett nép ez.

A kemény pusztai fejek jórészt érdekes módon kialakult egy értékrend, egy új gondolkodásmód, ami közelebb áll az *európaihoz*, mint az a két világháború közti, amit egyesek olyan szépnek látnak a múlt fakó ködében.

De minderről, a közelmúlt évtizedeiről korai még elemzést írni. Tartsuk függőben ítéletünket, ahogy azt az istenadta nép is teszi. Valljuk mi is azt a láthatatlan írást, mely a történészek új jelszavává vált:

Az inga leng; nehéz a múltat előre látni.

1992-1993

JEGYZETEK

[1] Az osztyák szó figyelemreméltó hasonlóságot mutat az osztják-fosztják magyar szavakkal, a zűrjén pedig a magyarban szintén fontos zűr-kifejezéssel. [\[vissza\]](#)

Készült 500 példányban

**Ez a
83
példány**

**ISBN 965 450 720 4
ISSN 0866 – 4420**

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**940313 Tótfalusi Tannyomda, Budapest
Felelős vezető Nagy Lajos igazgató**

**Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat
Megvásárolható az V. Honvéd u. 3., V. Mérleg u. 6.,
VI. Andrássy út 4;., VII. Rákóczi út 14-16., XIII. Szent István krt. 26.,
XIII. Váci út 19. szám alatti budapesti könyvesboltokban.**
